Anul III. — Nr. 1. Aprilie 1937.

INSEMNĂRI SOCIOLOGICE

Apar odată pe lună.

Director: TRAIAN BRĂILEANU,
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi.

CUPRINSUL

ARTICOLE

REDACŢIA: Cernăuţi, str. General Berthelot 5.
ADMINISTRAŢIA (Profesor Constantin Zoppa): Cernăuţi, str. Baltinester 15.
Abonamentul pentru 1 an . . . . . . Lei 60
Exemplarul . . . . „ 5

Tipografia Mitropolitul Silvestru, Cernăuţi.

REVISTA CĂRŢILOR

Dan Rădulescu — Introduction à l'Economie dirigée en sept leçons.
George Ciulpan — Satul rominesc.
Ion Ţurcan — Ion I. Moţa şi Vasile Marin în lumina scrisului şi faptei lor.
Iosif E. Naghiu — Bio-bibliografia P. S. Episcop Nicolae Colan.

REVISTA REVISTELOR

Iconar, Directori: Liviu Rusu şi Mircea Streinul, An. II, nr. 7.

Fiecare număr va avea cel puţin 32 pagini.
Manuscrisele nu se înapoiază.

ANUL III. Nr. 1. Aprilie, 1937.

Insemnări Sociologice

Director: TRAIAN BRĂILEANU,
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi.

Dorim cetitorilor noştri
Sărbători fericite
şi le zicem:
Hristos a înviat!

Metode machiavelice

După ce diplomaţia şi armata înfăptuiră Unirea, rămase ca oamenii politici să desăvîrşească structura Statului naţional romîn, pentru a-i asigura dăinuirea. Trebuia ca *naţiunii* să i se dea o *formă politică* cît mai perfectă şi cît mai bine închegată. Li s'a pus deci oamenilor noştri politici şi, în general, *elitei politice romîneşti*, o problemă de *artă politică*, dificilă într'adevăr, dar destul de lesne de deslegat, dacă oamenii noştri politici ar fi avut o idee clară a problemei în toată întinderea ei şi ar fi fost dispuşi să aplice mijloacele cele mai potrivite pentru deslegarea ei practică.

Nu putem tăgădui că s'au realizat progrese în consolidarea comunităţii politice romîneşti, dar cu jertfe şi zguduiri cari puteau fi evitate. Şi mai ales trebuia evitat şi s'ar fi putut evita amestecul străinilor în conducerea Statului nostru, înstrăinarea bogăţiilor Ţării precum şi ivirea de curente politice revoluţionare internaţionale conduse de jidani, curente cari reprezintă azi o mare primejdie pentru existenţa Statului nostru.

Formula „Romînia a Romînilor“ aruncată azi în arena unde se desfăşoară luptele între partidele politice ne dovedeşte că empirismul politicienilor ne-a adus pînă a mărturisi pe faţă că nu mai sîntem stăpîni la noi acasă. Toată lumea e de acord că

politica romînească trebue să apuce altă cale, să aplice alte metode de guvernare, că e nevoie de reforme şi chiar de reforme radicale.

Regimul parlamentar, aşa cum funcţionează acuma, a dat faliment; jocul partidelor a deslănţuit demagogia şi a deschis drum comunismului jidovesc. Vorbind de Franţa, Jacques Bainville zice: „Toată lumea vrea reforme; nimenea nu acceptă vreuna. Căci orice reformă atinge vre-o situaţie dobîndită şi nicio situaţie dobîndită nu consimte a se jertfi". Aşa fiind şi la noi, politicienii pentru a evita prăbuşirea regimului ce le înlesneşte a-şi păstra situaţiile şi a continua abuzurile aducătoare de beneficii, „fac apel la mici dictatori empirici", cari îşi iau sarcina să împiedice marea reformă politică de care şi Statul nostru are nevoie.

Aşa am ajuns la un regim al bunului plac. Libertăţile constituţionale sînt desfiinţate şi puterea executivă nu mai recunoaşte nicio normă de drept şi *nicio normă morală*. Această trecere la o dictatură „machiavelică", adică amorală şi antimorală, se explică prin reacţiunea politicianismului corupt împotriva mişcării legionare. Politicienii au constatat şi s'au convins că *Legiunea* e puternică şi că în alegerile viitoare partidul „Totul pentru Ţară" va avea o biruinţă hotărîtoare — dacă nu se vor lua măsuri de cu bună vreme.

Şi s'au luat măsuri. Şi anume: cum nu se va mai putea opri depunerea listelor acestui partid, se încearcă a i se imobiliza forţele cele mai active în lupta electorală. Guvernul a procedat deci la scoaterea studenţilor din politica militantă, oprindu-le să facă parte dintr'un partid politic. La viitoarele alegeri deci orice student găsit că activează pentru partidul „Totul pentru Ţară", va fi arestat şi exmatriculat. Iar ceilalţi legionari: ţărani, muncitori, intelectuali? Vor fi arestaţi fără exmatriculare.

Ne interesează însă aci faptul că guvernanţii noştri nu mai au niciun fel de scrupule, nici juridice nici morale. Se judecă şi se condamnă după legi făcute în grabă şi îndreptate împotriva unei singure categorii de Romîni, împotriva legionarilor. Inchiderea Universităţilor şi a căminelor, trimiterea studenţilor romîni acasă cu forţa, ca şi cum ar fi o adunătură de tineri fără căpătîiu, fără părinţi, fără casă şi masă, sunt manifestări ale unei mentalităţi politice „sui generis".

Cum justifică aceşti domni atotputernici măsurile ce le au luat cu atîta străşnicie şi fără a ţinea seama nici de autonomia

universitară nici de drepturile cetăţeneşti elementare ale studenţilor şi ale familiilor lor? Dar se pare că încă dăinueşte concepţia că un ministru romîn n'are nevoie să-şi justifice faptele.

Aci am ajuns în politica noastră internă şi situaţia s'ar cere lămurită şi prin teorie.

Cert este că guvernanţii, totdeauna şi pretutindeni, pot abuza de puterea lor şi sînt dispuşi să abuzeze. Dar totaşa de cert este că guvernanţi cari abuzează de puterea lor deşteaptă în mod necesar împotrivirea mulţimii guvernate. In Statele moderne şi civilizate un regim despotic şi fără autoritate morală nu se poate ţinea lungă vreme. Mai ales dacă guvernanţii renunţă, cum e cazul la noi, să-şi cîştige asentimentul mulţimii, să-şi justifice felul de guvernare şi din punct de vedere moral. Adevărat este că guvernul a căutat o justificare, a căutat „desordini şi violenţe", şi — le-a găsit. După vechea metodă. Cu agenţi provocători şi celelalte subtilităţi machiavelice. Stăm şi ne mirăm cum în ziua de azi oameni serioşi şi bătrîni şi cari au pretenţia să guverneze un Stat, nu se ruşinează să procedeze în acest fel. Ei au crezut probabil că studenţii vor opune împotrivire, că se vor întîmpla la sate răscoale sau cine ştie ce, aşa că mişcarea să trebuiască a fi înăbuşită energic odată pentru totdeauna, făcîndu-se dovada că legionarii sunt revoluţionari şi terorişti. Ţărăniştii au sprijinit şi ei cît au putut, în parlament şi în presă, ofensiva guvernului împotriva Legiunii, provocînd şi insultînd. S'a produs o singură reacţiune la Cernăuţi, iar făptuitorii au fost judecaţi şi condamnaţi ca şi cum s'ar fi întîmplat o rebeliune grozavă.

Neavînd la îndemînă „o revoluţie legionară" pentru a proceda la exterminarea fizică a acestei organizaţii, politicianii se găsesc acuma în căutarea unor noui metode de guvernare, originale şi nemaivăzute.

Dar înainte de aplicarea acestor metode ar fi bine ca domnii guvernanţi să citească introducerea pe care Paul Janet a scris'o, în 1858, la întîia ediţie a monumentalei sale lucrări: *Istoria ştiinţei politice în raporturile ei cu morala.*

Acolo vor putea citi că fără morală, fără virtute, nu se poate guverna un Stat şi vor găsi şi alte multe învăţături folositoare.

Sau poate că înţelepciunea guvernanţilor noştri e desăvîrşită şi nu mai are nevoie de lumini teoretice?

Traian Brăileanu.

Sociologia lui Corrado Gini

1. Introducere. 2. Sociologie neoorganicistă. 3. Metoda de cercetare. 4. Ciclul vital: naşterea, evoluţia şi moartea naţiunilor. 5. Spre o ştiinţă a politicii populaţiunii. 6. Patologia economică. 7. Observaţiuni şi încheiere. 8. Notă bibliografică.

1. Intre reprezentanţii ştiinţei italiene actuale profesorul Corrado Gini este unul dintre cei mai cunoscuţi în Europa şi în America. Aceasta se datoreşte atît lucrărilor sale de-o impresionantă ţinută ştiinţifică, aparţinînd domeniului statisticei, demografiei şi sociologiei, cît şi calităţii de-a fi printre primii exponenţi ai Statului fascist în problemele politicii populaţiei, văzute nu numai pe plan naţional, dar şi pe plan internaţional. Astfel i s'a încredinţat conducerea unor instituţii de maximă importanţă în opera constructivă a fascismului, iar o parte din cercetările sale teoretice au fost traduse în practică prin aplicarea lor în legislaţia nouă.

Corrado Gini s'a născut în Motta di Livenza (Treviso), în 23 Mai 1884.[1] In 1905 îşi ia doctoratul în drept la Bologna. Concomitent face studii de antropologie, biologie şi de matematică. Este numit profesor de statistică la universităţile din Cagliari (1909—1913) şi Padova (1913—1925). In anul 1925 e chemat la Universitatea din Roma, la noua facultate înfiinţată pe lîngă toate universităţile din Italia, „Facultatea pentru ştiinţele politice". E numit în 1932 preşedinte al Institutului Regal Central de statistică. A făcut parte din comisiunea de 18 pentru reforma constituţională din 1924. Participă activ la congresele mondiale de statistică şi de eugenie ca preşedinte al delegaţiei italiene. Este membru plin şi onorific la o serie de academii şi institute de cercetări sociale atît din ţară, cît şi din străinătate. In 1920 întemeiază revista „Metron", la care colaborează statisticieni de renume mondial. Şi-a desfăşurat activitatea, în afară de operele cuprinse în cărţi, prin colaborări la reviste italiene, franceze, germane, elveţiene, americane, braziliene cît şi prin conferinţe şi comunicări la diferite congrese.

C. Gini este în primul rînd statistician, ocupîndu-se de probleme bio-demografice. Dar cercetările sale sociale l-au condus la o teorie generală a societăţii. Există o perspectivă uni-

---

[1] Vezi: „Prof. Corrado Gini" în Scienza in generale (Estratto) Ponte Internazionale, Milano-Roma 1936—37.

tară, bine argumentată, prin care se oglindesc fenomenele atît de diverse studiate de autor. Cu această parte generală a operei sale ne vom ocupa. Concepţia sa sociologică este legată de studiile anterioare, din aceste rezultînd şi metoda. Cercetările sale în domeniul antropologiei şi al biologiei îl vor îndrepta în spre o viziune biologică a societăţii. Această concepţie a societăţii are aderenţe însemnate cu mişcarea fascistă, care se prezintă ca o tendinţă eroică de-a reînoi cultura Europeană prin schimbări adînci în însaşi viaţa biologică a individului şi mai ales a rasei mediteraniene. Conceptul de rasă în sociologia lui Gini, ca şi în fascism, are un alt sens decît cel al rasiştilor germani sau al naţional-socialismului. Rasa este concepută ca o realitate deschisă, propulsivă şi asimilatoare. Insaşi încrucişarea populaţiilor este generatoare de noui populaţii, naţiuni sau chiar rase. Dar aceeaşi teorie arată de alta parte, fără a trece la exaltări, că nu orice amestec de populaţii s'a dovedit a fi fecund.

2. Pentru a analiza lucrările principale ale autorului de care ne ocupăm, vom pleca de la ideile sale centrale. Aceste idei sunt cuprinse într'o scurtă lucrare: „Neoorganicismul", (1927)[1]. Ea se prezintă ca sinteză a operelor scrise pînă la acea dată şi ca un îndreptar pentru cele cari au apărut mai tîrziu, într'o continuă elaborare a primelor principii.

Sociologia este privită de mulţi ca o ştiinţă inutilă, pleonastică. Dar, constată C. Gini, orice cercetător al domeniului social nu poate ajunge la rezultate clare şi de valoare, fără să aibă o privire generală asupra societăţii. Rostul sociologiei este de-a fi o ştiinţă totalitară, generală.

Printre marile curente, cari au căutat să rezolve problemele sociologiei, demne de reţinut sunt două: organicismul şi mecanicismul. Cel din urmă, cu toate că are reprezentanţi valoroşi, nu poate oferi soluţii mulţumitoare. Rămîne organicismul Dar şi organicismul vechiu e insuficient, dacă nu chiar naiv. Primul dintre organicişti, care a depăşit atitudinea veche, clasîndu-se dincolo de organicismul propriu zis, este René Worms. Astăzi fenomenele sociale pot fi explicate în temeiul unei ipoteze noui: cea a neoorganicismului. Problemele asupra raporturilor interindividuale trebue lăsate în seama interpsihologiei şi a psihologiei sociale.

---

[1]) Corrado Gini: „Il neo-organicismo" (Propulsione di Corso di Sociologia tenuta nella R. Univ. di Roma il 12 Genuaio 1927), Catania 1927.

Biologia modernă a ajuns la un concept al organismului, destul de precis: „...organismul se poate defini ca un sistem, care în mod normal se găsește în echilibru staționar, evolutiv sau involutiv și este dotat cu puteri de autoconservare și de reechilibrare“.[1]) Problema se pune de-a constata dacă condițiunile unui organism se întîlnesc în societate. Și autorul adaogă imediat că neoorganicismul nu are intenția de-a „exaurea“ problemele sociologiei. Aci nu este vizată decît partea sintetică a acesteia. Că societatea este un „organism“ e un fapt ce se poate verifica pe cale științifică. S'au putut stabili norme precise asupra unei serii de raporturi sociale. Astfel se constată că raportul între numărul reprezentanților celor două sexe se menține după o normă constantă.[2])

Raportul între numărul indivizilor de diferite vîrste își are regulile sale. (G. Mortara: Lezioni di statistica economica e demografica“, Roma, 1920). Există legi asupra concentrațiunii populației [3]), asemenea asupra raportului dintre populație și fenomenele economice (V. Pareto: Cours d'économie politique, Lausanne, 1897).

Dar și în privința funcționării organismului social au fost puse în lumină regularități demne de notat, s'a putut stabili o regulă privitoare la tendința fiilor de a urma profesiunea tatălui, tendința respectului vîrstei, a rasei, a profesiei, a stării civile etc. Studiul circulației sociale în raport cu natalitatea diferitelor clase, ca și cel al factorilor demografici în legătură cu evoluția societății, au desvăluit funcțiunea normelor sociale bine fixate [4]).

Fenomenele demografice sunt fundamentale pentru desvoltarea națiunilor, deși viața națiunii nu poate fi redusă la atît. Parabola națiunilor cuprinde trei cicluri: ciclul cultural-economic; ciclul politic (schimbarea formelor de guvern); ciclul biologic, vital (viața națiunii însăși).

Remarcăm că pentru Gini concepția sociologică nu trebue să fie cu ori ce preț „singura posibilă“ și „definitivă“. Concepțiile sociologice se pot schimba. Ele sunt mari ipoteze, care tre-

---

[1]) Op. cit., pag. 27.

[2]) C. Gini: „Il sesso dal punto di vista statistico“, Milano-Palermo-Napoli, 1908.

[3]) C. Gini: „Indici di concentrazione e di dipendenza“; ed. ultimă: 1922, Torino.

[4]) C. Gini: „I fattori demografici dell' evoluzione delle nazioni“, Torino, 1912.

buesc verificate și din nou adecvate cercetărilor. Avantagiile concepției neoorganiciste, pe lîngă caracterul ei mai propice cercetărilor statistice-demografice, sunt remarcabile din mai multe puncte de vedere. In ce privește economia, neoorganicismul poate da explicarea echilibrului economic dinamic. Pînă astăzi problemele economice s'au pus static și abstract (liberalism și socialism), neoorganicismul le pune totalitar dinamic. Neoorganicismul consideră fenomenele sociale dincolo de prezent, dînd un fundament teoretic curentelor naționaliste, el lămurește „consensul" social și explică acțiunile sociale ca simțiri, afecte, tradiții. Studiul adaptării organismului social arată legăturile cu mediul, dar și caracterul intrinsec, vital, al popoarelor, cari își au începutul și sfîrșitul vieții lor.

3. Marea majoritate a datelor din operele lui Corrado Gini sunt de proveniență statistică Cercetările sale se bazează deci pe metoda statistică. Aceasta este privită de autor ca un instrument indispensabil oricărei științe, „Statistica ar trebui să ajungă să fie folosită de toate științele." [1] Deși „... teoretic ea nu este decît o tehnică, practic se constitue ca știință". [2] Opera din care cităm este una dintre primele scrieri ale autorului. Ea indică și drumul viitor al contribuțiilor sale. Și celelalte lucrări se bazează pe date statistice. Dar ca și în această lucrare, și în celelalte, n'am putea să reducem metoda de cercetare numai la statistică. C. Gini este și biolog. Aceasta i-a împregnat felul de-a privi fenomenele sociale mai ales sub aspectul lor biologic. Mai tîrziu punctul de vedere se constitue în metoda numită demografică integrală. Ea constă în anchete și cercetări pe teren, referitoare la starea sănătății poporului, la determinarea grupului sanguin, din care face parte populația cercetată, avînd și o perspectivă istorică pentru a putea desprinde icoana totală a realității cercetate. Revista „Genus" a publicat în numărul 1—2 din Iunie 1936 două rezultate ale unor cercetări întreprinse cu această metodă. [3]) Pînă astăzi au apărat cîteva lucrări remarcabile, utilizînd metoda demografiei integrale.

Ne sunt cunoscute, deocamdată, cea a d-lui E. H. Sonnabend despre rasa Bantú și cea a D-lui D Camavitto despre

---

[1]) Vezi: „Il sesso dal punto ...", op. cit., pag. 16.

[2]) Ibidem pag, 20.

[3]) Vezi recenzia noastră din „Insemnări Sociologice", numărul pe Februarie 1937.

populaţia din Fezzan, Africa. [1]) Prin urmare avem ca metode de cercetare în opera lui Corrado Gini, ca şi în lucrările celor ce colaborează cu el, statistica şi demografia integrală.

Scrierile din domeniul statistic, aplicate la cel biologic-social şi naţional sunt îndeajuns de numeroase. Citâm aci: „L'ammontare e la composizione della richezza delle nazioni" [2]), voluminoasă lucrare de statistică asupra averii Italiei în comparaţie cu alte ţări. In prima parte se ocupă de diferitele metode de-a evalua averea unui stat, în cea de-adoua cercetează situaţia din Italia. O altă lucrare de mare interes este: „Problemi sociologici della guerra" [3]). In aceasta analizează şi documentează cu date statistice următoarele probleme:

Factori latenţi ai războaielor; cauze aparente ale războaielor; creşterea mortalităţii determinate de războiu; mortalitatea infantilă în timpul războiului; recrutarea militară din punct de vedere eugenic; factori necesari alimentării; cheltuelile războiului; evaluarea şi prevederea pagubelor de războiu etc. Concepţia care domină această lucrare este optimistă asupra războiului, considerîndu-l ca un act vital şi necesar existenţii popoarelor.

În legătură cu metoda statistică vom aminti aci scrierile autorului de pură cercetare în acest domeniu: „Il concetto di „transvariazione" e le sue prime aplicazioni". [4]) Arată în ce constă conceptul „trasvariaţiune" şi îi cercetează aplicaţiile în domeniul statisticei biologice.

Prima aplicare consistă în măsurarea fenomenului, pe care biologul de Vries l-a numit „variabilitate transgresivă", iar W. Iohannsen „transgresiune". (pag. 12.)

În lucrarea citată mai sus: „Indici di concentrazione e di dipendenza", în partea statistică teoretică, se ocupă de explicarea termenilor „indice de concentraţiune" şi „indice de dependenţă şi independenţă". Pleacă de la lucrările lui Adolf Quetele şi Franscisc Galton, cari, după C. Gini, despart în două epoci ştiinţa statisticei. Există o statistică, care constată fenomenul colectiv: averea, populaţia ca mişcare etc. Aceasta e statistica veche. O altă statistică, cu metode nouă, ajunge la scopuri nouă.

---

[1]) Rămîne ca altă dată să ne oprim mai mult asupra acestor lucrări. Vezi şi Corrado Gini: „Senilità e decadenza delle popolazioni", extras din rev. „Credere", Bologna 1934, în care se ocupă de populaţii indigene din Mexic.

[2]) Torino, 1914, 71● pagini.

[3]) Bologna, 1921, 385 pagini.

[4]) Roma, 1916.

„A găsi indici de distribuţie şi de relaţiune între fenomene cantitative, dotate cu suficientă sensibilitate şi aplicabile la statisticile usuale, fără calcule excesiv de laborioase şi fără ipoteze prea depărtate de realitate, pare să fie scopul statisticei metodologice, demnă de cea mai mare consideraţie“ (pag. 5) Astfel îşi defineşte Corrado Gini poziţia ca statistician. Tot aci amintim opera, care continuă să apară, astăzi fiind la al nouălea volum: „Tratatto elementare di statistica“ [1]). Cu un cuvînt, C. Gini foloseşte în cercetările sale metoda statistică iar în anchetele asupra realităţii sociale ca populaţie specifică metoda demografică integrală.

4. Ajungem acum la unul din cele mai frumoase şi mai importante capitole ale operei autorului nostru: teoria ciclică a populaţiunii [2]). Problemele expuse în lucrarea acuma amintită au fost prezentate într'o serie de conferinţe la Chicago, la invitarea instituţiei Norman Wait Harris Foundation (1929).

Două curente diametral opuse străbat astăzi în chestiunile demografice: primul combate suprapopulaţia; cel de-al doilea favorizează creşterea ei neîncetată. De altă parte două teorii stau faţă în faţă: teoria Malthusiană a creşterii geometrice a populaţiei şi teoria ciclică a acesteia. Pentru a arăta unde este adevărul autorul analizează evoluţia, moartea şi naşterea naţiunilor.

C. Gini concepe populaţia ca un organism cu o viaţă proprie, legat şi dependent de mediu, dar avînd totuşi un ce al său, care îşi descrie parabola proprie. S'au pus problemele populaţiei în directă legătură cu starea economică. Dar faptele arată că tocmai în clasele cele mai bogate prolificitatea e cea mai mică. S'au pus şi în legătură cu „cultura“, cu „psihologia“. Dar anchete minuţioase relevă că acolo unde apar acele anumite „concepţii“ despre viaţa familială etc. fundamentul biologic este în desagregare. Şi apoi, zice autorul, „psihologia“ nu e decît un instrument de adaptare şi de cele mai multe ori o „justificare“ a unei situaţii mai de bază.

Viaţa ciclică a popoarelor a fost observată şi în antichitate. Astfel Plutarc aminteşte de înţelepţi Etrusci, cari învăţau că

---

[1]) Edit Giuffre, Milano 1935. Asupra rolului statisticei în prezent şi în viitor, vezi: Corrado Gini: „Condizioni attuali e futuri — Progressi della statistica“, Extr. din rev. „Commercio“, Roma 1931—IX.

[2]) C. Gini „La teoria ciclica della popolazione e i vari sistemi di politica demografica“. Nascita, evoluzione e morte delle nazioni. Instituto nazionale fascista di cultura, Roma 1930.

popoarele se nasc, cresc şi mor. Ele îşi au „anul mare“, după care urmează declinul. Domeniul biologiei serveşte admirabile analogii. Se cunoaşte că anumite specii de animale au avut în cursul erelor geologice stăpîniri, hegemonii asupra altora şi apoi au dispărut. Ştiinţa actuală a bacteriologiei (in Germania mai ales) a putut face experienţe extrem de interesante. Aşa, observînd o cultură de bacterii ale cărei condiţiuni de traiu să fie perfecte şi constante, se poate înregistra faptul, că bacteriile (fermenţii) ating un optimum de înmulţire, după care ajung la o „saturaţie“ (expresia e a noastră) biologică şi apoi la o scădere a procentului înmulţirii. Suntem în faţa unei înbătrîniri inexorabile. Această lege este valabilă, în esenţa ei, şi pentru populaţii.

Evoluţia naţiunilor. Generaţia care supravieţueşte nu derivă din totalitatea generaţiei care moare, ci numai dintr'o fracţiune. Aceasta începe cu $^1/_2$ din total şi poate ajunge pînă la $^2/_9$. Naşterile depind de clase sociale, de centre urbane, sau rurale. Intensitatea şi caracterul circulaţiei sociale, datorită necesităţii de-a înlocui pe cei morţi, stau în raport strîns cu stadiul evoluţiei naţiunilor. Între schimbul biologic al populaţiei şi între ciclurile politice-culturale, economice desigur că sunt interdependenţe. Clasa de sus reduce numărul copiilor pentru a le garanta mijloace de trai cel puţin similare cu cele ale părinţilor. Natalitatea slabă a democraţiilor postbelice actuale poate fi explicată şi prin tendinţa indivizilor de-a ajunge în condiţiuni sociale şi economice tot mai bune.

Totuşi cauza profundă a scăderii prolificităţii trebue căutată în substratul biologic al naţiunilor. Autorul utilizează un bogat material de anchete făcute de Americani în marile oraşe ale Americii de Nord asupra naşterilor şi asupra vieţii sexuale. Concluzia la care ajunge este că practicile neomalthusiene şi mentalitatea ultramodernistă sunt rezultatul unei slăbiri biologice manifestată sub variate forme mai mult sau mai puţin stilizate. S'a văzut că popoare puse în condiţiuni economice identice (împărţirea pămînturilor, lipsa de ocupaţie etc.) nu reacţionează la fel. Se uită însă că cei ce nu au copii nu-şi sporesc, în regulă generală, averile. Incît, se poate inversa: economia depinde de prolificitate, de vitalitatea poporului.

Intre creşterea populaţiei şi înflorirea socială, politică, culturală, economică sunt strînse legături. Istoria oferă atîtea exemple. Şi într'o formă scurtă şi discretă, C. Gini face remarca „Trebue să fie un raport, pe care îl vom numi *secret* —

deocamdată — între vitalitatea neamului și manifestările sale intelectuale". „Cauza primă a evoluției națiunilor trebue deci căutată în factori biologici. O proporție mai mică sau mai mare a rîndurilor, filoanelor (dei filoni) familiare mai progresate în parabola evoluției ar constitui în substanță, caracteristica succesivelor stadii ale națiunilor". [1]) Sistemul castelor aduce degenerarea clasei de sus. Dar și excesiva ascensiune a păturilor de jos are o repercusiune defavorabilă asupra vitalității acestora. Ideal este un sistem social echilibrat.

Moartea națiunilor poate fi provocată prin violențe ale naturii (cufundări, cataclisme); prin cauze externe (boli, intoxicări etc.); prin dominații străine strivitoare sau prin degenerescența rasei. Sunt interesante cazurile de infiltrare ale unei națiuni, începînd ca pătură socială de jos și pînă ajunge clasă conducătoare. Astfel, sub numirea veche avem o națiune complet diferită. Populația veche, în mod fatal, trebue să dispară.

Se pot produce în civilizația unei națiuni rupturi, discontinuități datorite imposibilității de amestec organic între două populații. Pentru a evita acestea istoria Grecilor și a Romanilor este plină de lupte împotriva barbarilor. Contactul Europenilor cu alte rase se prezintă sub diferite aspecte. El a provocat perturbații și desechilibru sufletesc la unele populații exotice. Amestecul cu Negri se constată a fi în majoritatea cazurilor hibrid. Dar sunt și cazuri de amestec cu populații de altă rasă, care au dat rezultate bune.

In ce stadiu se află astăzi popoarele Europei și mai ales cele occidentale? Global, avem în toate țările occidentale un excedent al născuților față de numărul morților. Și totuși aceasta încă nu poate fi un indiciu sigur de viitor strălucit. Mișcarea populației unei țări trebue văzută în grupurile ei de vîrste, ca raport, și în raportul ei de număr al sexelor. Se observă astfel că etatea mijlocie (30—45) este cea mai puțin expusă morții și că dă aproape exclusiv noui născuți. In generațiile cari se ridică prolificitatea este cu mult mai scăzută. (pag. 52). Cercetări recente (1927) arată, de altă parte, că la 1000 de femei se nasc numai 910—950 de fete. Aceasta însemnează deficit, scrie C. Gini. Se încearcă și prevederi. Pentru Germania anul 1946, pentru Statele-Unite 1942, iar pentru Franța 1937 ar fi ani de maxim declin demografic cunoscut pînă acum. Alte date statis-

[1]) „La teoria cidica . . .", op. cit., pag. 27.

tice arată deasemenea situații îngrijorătoare: frecvența mare a matrimoniilor infecunde (populația se înmulțește numai în anumite straturi) și scăderea numărului conceperilor în primele trei luni de la căsătorie. (Ćonceperea în primele trei luni se consideră un indiciu de fecunditate matrimonială).

In această situație, care după autor este vădit gravă, se pune problema îndreptării. Se va îndrepta starea actuală a Europei de Apus printr'o reviviscență internă sau popoarele occidentale vor fi invadate de cele Sud-Est Europene? Dar s'ar putea, afirmă C. Gini, ca și aceste să urmeze, la distanță, soarta celor occidentale și atunci să fim în fața unei invazii a rasei galbene sau a altor popoare orientale. Elementele științei de azi, pentru a da răspunsuri la aceste întrebări, lipsesc.

Nașterea și reviviscența națiunilor se datorește amestecului de populații. Cele mai multe popoare ale Europei moderne sunt născute din încrucișări bine cunoscute. Reviviscența se datorește și ea unei infuzii de sînge nou. Japonia trăește o progresivă renaștere, începînd cu 1848, cînd s'a înlocuit sistemul castelor cu cel al liberei circulații sociale. Așa se explică și spiritul ofensiv al acestei țări. In Italia modernă și cea de azi problema este de-a permite amestecul neîntrerupt al păturilor sociale. S'a spus: „Fiind formată Italia, trebue formați Italienii". Nu există rase pure. Dacă ajung la un grad de puritate încep să decadă. Dar și încrucișările, cum am văzut, pot fi fatale. Mai ales dacă sunt deosebiri prea mari între diferite populații.

Această teorie ciclică a populației a fost expusă în fața unui for internațional de învățați. Au urmat mai multe discuții, în care s'au remarcat păreri opuse, susținute de învățați americani. Ei au fost dispuși să constate că mersul demografic al popoarelor albe este într'o fază normală și că n'a sosit timpul de-a considera situația pesimist. Dimpotrivă, ar trebui luate măsuri pentru a nu produce suprapopulație. Interesantă a fost remarca profesorului american Wielcol, care a opus teoriei ciclice cazurile unor străvechi popoare, ca de pildă cel chinez, care a ajuns într'un stadiu staționar și, deși bătrîn, nu prezintă simptome de decădere. La aceasta, Gini a pus problema dacă optimul cantitativ al populației poate fi considerat ca un punct sau ca o zonă.

5. Fiind dată importanța problemelor ce le pune astăzi mișcarea populației, tendința este de-a constitui o adevărată

știință a politicii acesteia.[1] „Bazele științifice ale politicii populației" constitue continuarea teoriei ciclice, privind problemele populației sub aspectul lor practic. Ea are, în acelaș timp, un puternic accent polemic împotriva teoriei anglosaxone asupra politicii populației.

Există o politică a populației din punct de vedere calitativ și una din punct de vedere cantitativ. Pentru primul caz exemplul clasic îl oferă Sparta, pentru cel de-al doilea statele democrației moderne. Teoria anglosaxonă a optimului calitativ și cantitativ, ai cărei reprezentanți actuali sunt Z. Pratt Fairchild și A. B. Wolfe (The optimum Size of Population, 1926), consideră confortul, utilizarea celor mai bune condiții de viață ca mijloc suprem pentru optimum-ul populației. Atingînd stadiul optim se pun două probleme: 1. închiderea imigrațiunii și 2. evitarea natalității prea mari. In acest mod starea optimă s'ar menține. Critica lui C. Gini demonstrează că optimul economic nu poate fi egal cu cel al populației, iar o politică demografică, pornind de la interesele individului, nu poate da rezultate bune. Numărul mare al populației unei țări n'a constituit niciodată un defect.

Nu este locul, aci, să intrăm în amănuntele acestei scrieri de-o mare importanță teoretică dar și practică — ea face parte din scrierile cari dau fundamente solide politicii fasciste a populației, totuși, credem interesantă sublinierea anumitor principii cari o caracterizează.[2] Insistăm asupra problemelor referitoare la indiciile suprapopulației; raționalizarea naşterilor; intervenția statului pentru a stimula nașterile. Suprapopulația se manifestă prin: diminuarea mijloacelor de viață și a veniturilor, lipsa de ocupație permanentă, emigrațiunea. Raționalizarea nașterilor a produs în America și în Anglia curentul neomalthusian, care propagă limitarea numărului de copii. Societăți, scrieri, reviste și clinici pentru maternitate propagă și rezolvă practic

---

[1] Corrado Gini: „Le basi scientifiche della politica delle popolazione", Catania 1931.

[2] Politica demografică a fascismului merită o cercetare aparte. Menționăm aci studiul D-lui prof. C. Gini publicat în „Archiv für Rassen — und Geselschaftsbiologie", Band 25, Heft 1, München 1931: „Das Bevölkerungsproblem italiens und die faszistische Bevölkerungspolitik". Amintim în acest loc adevărata alarmă a ziarelor italiene la sfîrșitul lunii Februarie 1937, cînd s'a constatat în cîteva regiuni ale țării o scădere a procentului natalității. După un interval de cîteva zile Marele Consiliu Fascist (ședințele din 3, 4 5 Martie) a luat măsuri urgente de îndreptare.

reducerea numărului copiilor. Această mişcare n'a avut efecte în ţările catolice. Iar Italia de azi este exact la polul opus al acestei politici. Teoria „raţionalizării naşterilor" este împotriva naturii. Nu numai atît. Chiar indivizii mai slabi — în afară de cei atacaţi de boli dominante — nu trebue opriţi de la întemeierea familiilor. Germenele reproductiv transmite ereditatea, el nu este influenţat de caractere contingente.

Intervenţia statului pentru a stimula naşterile este o problemă cunoscută şi antichităţii (Solon, Platon, Aristotel, Polibius). Sub împăratul Augustus se cunoaşte o legislaţie bine îndrumată pentru a mări numărul naşterilor. Intervenţia statului constă în: 1. oprirea mortalităţii, încurajarea familiilor prolifice; 2. proteguirea şi alimentarea instituţiilor şi a sentimentelor favorabile prolificităţii (biserica, sentimentul religios, familial); 3. oprirea oricărei propagande antiprolifice; 4. eliminarea aşa zisei raţionalizări a naşterilor, combaterea urbanismului; 5 ameliorarea situaţiei economice, igienice; 6 asistenţa la copii şi sugari.

Concludem din acestea că suntem în faţa unei noui ştiinţe practice sociale. Din punctul de vedere al aplicaţiunilor sociologice ea poartă un interes considerabil. Sociologia lui C. Gini îşi are, în această lucrare, partea de aplicare pe teren.

6. Pentru a completa cadrul general al problemelor, care au fost tratate de către sociologul italian, este locul să schiţăm în puţine cuvinte felul cum este privită problema economică [1]. Ceea ce l-a făcut pe autor să scrie „Patologia economică" este contrastul şi disarmoniile între economişti şi socialişti, dar mai ales cele dintre economişti şi naţionalişti. Ultimul contrast se relevă în afirmaţia naţionaliştilor că statul este o formă firească de societate, de care se leagă forţele economice, pe cînd economiştii vor să supună statul normelor economice, statul fiind pentru ei o formă de societate „aparte". Economia nu poate fi concepută astăzi, în afară de naţiune. Economia veche cerceta care este echilibrul economic şi cînd se produce. Aceasta era o economie statică. Economia dinamică vrea să determine cum şi în cît timp se trece de la o configuraţie la alta a echilibrului. Diferenţa între economia statică şi cea dinamică se observă şi prin faptul că prima nu consideră elementul abitudinii, al deprinderilor sociale. Asemenea economia dinamică valorifică pen-

[1] C. Gini: „Prime linee di patologia economica", ed. IV revăzută şi mărită, pagini 742, Milano 1935.

tru prima dată un fapt specific societăţii umane: previziunea. O altă problemă nouă a economiei dinamice este cercetarea psihologiei muncii, care a suferit interesante schimbări în ultimul timp (concepţia burgheză a muncii şi concepţia nouă). Intre teoria economică şi realitate există deosebiri, cari nu pot fi neglijate. V. Pareto făcea deosebirea între acţiuni logice şi non logice şi, nemulţumit de explicarea fenomenelor sociale numai prin economie politică, a trecut la sociologie. Corrado Gini face deosebirea între acţiuni raţionale şi raţionalizate.

Desvoltarea „Economiei patologice" porneşte de la teoria generală a societăţii concepută ca organism. Fenomenele economice trebuesc privite în cadrul societăţii ca organism economic. Astfel autorul analizează „Mecanismele de autoconservare în societăţile moderne" (încercări de fiziologie economică); „Mecanismul de autoreechilibrare în societăţile economice moderne (primele principii de fiziopatologie economică); „Forme şi cauze ale crizelor economice" (încercări de morfologie, patologie şi etiologie economică); „Despre valoarea descriptivă şi perceptivă a economiei politice".

Faptele economice se leagă între ele printr'un „consens" organic, care face să le vedem într'o nouă înfăţişare, de unitate şi de dinamism. Opera aceasta cuprinde pagini de viguroasă critică la adresa economiei liberaliste. Profesorul C. Gini s'a ocupat în repetate rînduri cu probleme de economie ca cea a materiilor prime [1]) şi a economiei politice [2]).

7. I. Interesul sociologic al operelor lui C. Gini este maxim. Mi se pare că astăzi sociologia are nevoe mai mult ca oricînd de aport real, de studii asupra realităţii. Tratate voluminoase de sociologii generale fac — mai mult sau mai puţin reuşit — apologia acestei ştiinţe. Dar toate pledoariile, fie însoţite şi de prea complicate „aparate ştiinţifice" sau de „prezentări istorice ale problemelor", expuse pompos şi numaidecît original, nu o vor putea impune. *O ştiinţă se afirmă prin rezolvirea problemelor realităţii pe care o cercetează.*

[1]) C. Gini: „Il problema delle materie prime", extr. din „Rivista di Politica economica", Roma, an. XXII, 1933; „I problemi della distribuzione internazionale della popolazione e delle materie prime", extr. din „Rivista di Politica Economica", Roma, XXVI, 1936.

[2]) C. Gini: „Varietà e uniformità nel campo della politica economica", extr. din „Rivista di Politica Economica", Anno XXIII, 1933.

—: „Contrastes entre les théories économiques et les faits", extr. din „Scientia", Mars 1933, Milano.

Triumful metodei ştiinţelor exacte se datoreşte marilor rezultate, căci „metodele" comportă discuţii şi azi. Sociologia lui C. Gini prezintă acest caracter de cercetare fără preambule introductive.

Poziţiunea sistemului său sociologic nu poate fi considerată de-o originalitate unică, iar teoria organicistă a susceptibilă de critice cu multe şanse. Dar nu aceasta este important. Importante sunt faptele pe cari le prezintă. Importante sunt problemele pe cari le pune.

II. Realitatea socială de care se ocupă operele autorului nostru aparţine societăţii ca manifestare mai ales biologică. Astfel C. Gini desprinde forma pură a manifestărilor prime ale societăţii, urmărind-o în desvoltarea ei şi căutînd raportul cu manifestările superioare: economice, politice, culturale. Teoria ciclurilor sociale, a metabolismului social, explică corelaţiile între planurile diferite ale societăţii.

III. Afinitatea între Pareto şi Gini (ambii au fost prieteni) nu constă numai în ce priveşte teoria circulaţiei elitelor la primul şi teoria schimbului (metabolismului) social la cel de-al doilea, ci există şi-o altă lature a ei, care, evident, ar trebui cercetată mai de-aproape. Astfel Pareto distinge residuuri şi derivaţii (interese, afecte şi teorii) în acţiunea şi comportamentul social al oamenilor, C. Gini deosebeşte fondul biologic (sănătos, bolnav) şi „psihologia", diferitele „concepţii" ale indivizilor.

IV. Desigur,că teoria neoorganicistă este insuficientă pentru a epuisa explicarea fenomenelor sociale. O recunoaşte şi-o arată însuşi autorul. Rămîn de oparte fenomenele sociale, cari sunt produse ale individului. Asemenea relaţia dintre formele superioare de cultură şi societate, eventual ciclul vital.

V. Neoorganicismul ar putea să apară, la prima vedere, ca o concepţie apropiată de materialism. Intr'adevăr, dacă amestecul populaţiilor este „fecund" numai întrucît renaşte prolificitatea şi se produc indivizi sănătoşi, făcîndu-ne astfel să asistăm la apariţia unei noui rase, naţiuni, atunci totul n'ar fi decît o serie de procese pur biologice. De fapt fenomenele de natură spirituală nu sunt neglijate pentru a defini o nouă rasă, o nouă naţiune. Scriind despre anumite populaţii din America de Sud, cari sunt încrucişate cu cele Europene, C. Gini arată că amestecul a fost fericit şi că a dat naştere la indivizi cu însuşiri morale remarcabile. Nu trebue să uităm însă că problema se pune de-a rămîne într'un domeniu susceptibil unei cercetări

obiective, de fapte, şi explorabil cu mijloace de ştiinţă precisă. Căci şi pentru noi este evident că: fenomenele sociale au o existenţă obiectivă; unde le putem sesiza cu metode experimentale, e cu atît mai bine.

VI. Sociologia lui C. Gini valorifică metoda statistică. Datele interesante, cari pot fi adunate pe această cale, n'ar putea îndreptăţi pe nimeni să o desconsidere şi să se îndrepte exclusiv, de pildă, numai în spre cea monografică. Interesantă este metoda numită a demografiei integrale, utilizată în cercetări pe teren. Ea este îmbinată cu metoda anchetelor. În scrierile profesorului C. Gini nu lipsesc şi datele de natură istorică, fapt, care pentru noi are o deosebită valoare.

VII. Atît problemele de politică a populaţiunii, cit şi cele expuse în „Patologia economică" prezintă semnificaţie deosebit de importantă pentru cei ce se preocupă de viaţa socială actuală. Sunt, în aceste lucrări, observaţii fine, de-o rară pătrundere, care relevă talentul cercetătorului italian. Emană din opera acestuia acel spirit latin de a vedea lucrurile şi cele mai puţin importante în nexul lor cauzal şi a le situa în justa lor valoare. Este, ceea ce se numeşte spiritul ponderat mediteranean, care îşi găseşte în Corrado Gini un mare reprezentant.

VIII. S'a spus pe drept cuvînt că o disciplină devine cu atît mai ştiinţifică, cu cît poate utiliza, în domeniul ei, mai mult matematica. Noi vom adăoga că o ştiinţă are o valoare umană cu atît mai mare, cu cît cuprinde mai mult sens filosofic. Cercetările lui Corrado Gini, conduse de o riguroasă metodă ştiinţifică, sunt străbătute de suflul filosofic al prefacerilor veşnice, stimulînd pe cetitor la fecunde meditaţii.

8. Dăm în cele ce urmează bibliografia celor mai însemnate lucrări ale lui C. Gini. A cuprinde cărţi, B broşuri şi articole de reviste. [1])

A. * Il sesso dal punto di vista statistico, Milano-Palermo-Napoli, 1908.

* Indici di concentrazione e di dependenza, Torino, ed. ult. 1912, ed. I 1910.

I fattori demografici dell' evoluzione delle nazioni, Torino 1922.

* L'ammontare e la composizione della richezza delle nazioni, Torino 1914.

[1]) Asteriscul pus în faţa operelor arată pe cele consultate.

* Problemi sociologici della Guerra, Bologna 1921,
Lezioni di politica economica, Roma 1926.
* Il neo-organicismo, Catania, 1927.
* Nascita, evoluzione e morte delle nazioni, Roma 1930
La dinamica delle popolazioni, Torino 1930.
* Le basi scientifiche della politica della popolazione, Catania 1931.
* Prime linee di patologia economica, Milan, ed. IV 1935.
Saggi di demografia, Roma 1935.
Trattato elementare di statistica (diretto da C. Gini), Milano 1935.

B. * Il concetto di transvariazione e le sue prime applicazioni — „Giornale degli Economisti e Rivista di Statistica", 1916.

Prime ricerche statistiche sulla fecondità della donna — „Giornale di Biologia e Medicina Sperimentale" 1924,

* Condizioni attuali e futuri — Progressi della statistica — „Commercio", Roma, 1931.

* Das Bevölkerungsproblem Italiens und die fascistische Bevölkerungspolitik — „Archiv für Rassen — und Gesellschaftsbiologie", München 1931.

Prime indagini sulle famiglie numerose — Relazione — Roma 1932.

Nuovi risultati delle indagini sulle familiglie numerose italiane — Atti del' Istituto Nazionale delle Assicurazioni, Vol. V, Roma, 1932.

Vechi problemi e nouovi indirizzi nel campo dell' eugenica — discorso inaugurale — Roma 1932. Contrastes entre les théories economiques et les faits — Scientia, — Milano 1933.

* Il problema delle materie prime — Rivista di Politica Economica —, Roma 1933.

Varietà e uniformità nel campo della politica economica — Rivista di Politica Economica — Roma, 1933

* Senilità e decadenza delle popolazioni — Credere —, Bologna 1934.

* Un tentativo di armonizzare teorie disparate e osservazioni contrastanti nel campo dei fenomeni sociali — Rivista di Politica Economica —, Roma 1935

Eccezioni apparenti ed eccezioni reali alla norma del minore accriscimento naturale delle classi elevate — Economia —, Roma 1935.

I problemi della distribuzione internazionale della popolazione e delle materie prime — Rivista di Politica Economica —, Roma 1936.

* „Prof. Corrado Gini". Estratto — Scienza in generale, Milano — Roma. 1936/37.

Leon Ţopa.

„Ştiinţa Naţiunii"

Reflecţii şi îndoieli asupra noilor iniţiative ale Profesorului D. Gusti.

Dela cunoaşterea strict ştiinţifică a satelor noastre, iniţiată acum 12 ani, Profesorul Gusti a evoluat cu timpul, pe nesimţite, — şi nu fără oarecari îndemnuri şi năzuinţi politice —, spre ridicarea lor culturală. *Cunoaşterea sociologică şi ridicarea culturală a satelor* este noua lozincă sub care „Şcoala sociologică dela Bucureşti" îşi continuă activitatea, pe un cîmp de lucru mai larg, cu datorii mai mari, cu răspunderi mai grele.

După ce, în vremea de neînduplecare a începutului, a respins cu hotărîre orice amestec între cele două preocupări — ceeace alţii întreprindeau, ca ridicare culturală, sub numele de „culturalizare", nu putea fi îndeajuns de ridiculizat — Prof. Gusti a ajuns, în cele din urmă, să facă din cunoaşterea sociologică numai temelia ştiinţifică absolut necesară unei „rodnice" activităţi culturale căreia împrejurări prielnice din ultimul timp aveau să-i dea înfăţişări din ce în ce mai atrăgătoare: Echipele Regale studenţeşti, Serviciul Social obligator la sate, Muzeul Satului, organizarea pe cale de lege a cunoaşterii sociologice a Naţiei şi Ţărei romîneşti.

La început, pe vremea vechilor cercetări, marea ambiţie a şcoalei — şi, la dreptul vorbind (nu se putea repeta îndeajuns): marea ei originalitate — era să contribue, pe calea monografiei sociologice, la cunoaşterea ştiinţifică a societăţii omeneşti; să întemeeze, cu alte cuvinte, nu ştiinţa vreunei anumite societăţi, ci însăşi ştiinţa societăţii omeneşti în genere: sociologia. Metoda monografică era, în credinţa şi concepţia Prof. Gusti, — şi nu uita niciodată să făgăduiască şi dovada de fapt — adevărata metodă de cercetare în Sociologie, singura cale pe care ştiinţa societăţii poate să iasă din stadiul speculaţiilor de catedră spre a intra în rîndul ştiinţelor propriu zise.

Nu se ignora, e drept, nici faptul că dintr'o singură muncă puteau ieşi două cîştiguri. Cercetarea monografică a satelor noastre nu contribuia numai la cunoaşterea societăţii omeneşti în genere, ci aducea totdeodată preţioase lumini şi pentru înţelegerea propriei noastre realităţi sociale. Pe vremea aceea însă, acest al doilea cîştig era mai puţin preţuit, cădea pe planul al doilea, fiind lăsat să vină mai mult dela sine. Marea şi adevărata misiune a monografiei era întemeerea Sociologiei ca ştiinţă a realităţii sociale în genere — cum a numit d-sa, de curînd şi după oarecari ajustări, ştiinţa societăţii — şi nicidecum a unei *anumite* realităţi sociale, cum ar fi naţiunea romînă.

Dar iată că, prin falimentul „Sociologiei monografice — ştiinţă a realităţii sociale“ (totale) şi odată cu sporirea preocupărilor naţionale în conştiinţa publică romînească din ultimul timp, ideea unei „ştiinţe a naţiei romîneşti“ trece din ce în ce mai în faţă, pînă cînd ajunge însăşi ţinta de căpetenie a tuturor cercetărilor monografice, constituind, acum în urmă, chiar obiectul unei propuneri de legiferare, care ar veni s'o organizeze ca întreprindere de Stat.

Că o cercetare mai temeinică decît a fost pînă acum, mai amănunţită şi mai adîncă, a Societăţii romîneşti de astăzi, n'ar fi decît foarte binevenită, nu mai încape îndoială şi orice pledoarie în jurul „importanţii, utilităţii, necesităţii, urgenţii ei, etc.“ aşa cum Prof. Gusti nu scapă niciodată prilejul să o facă, ni se pare cel puţin oţioasă. Nu de această latură a problemei avem a ne ocupa în cele ce urmează. Ea este mai mult sau mai puţin dela sine înţeleasă şi Profesorul Gusti îşi face, pe bună dreptate, un merit, cînd îşi propune o asemenea sarcină.

Ideea în sine nu-i aparţine, se înţelege. Ea datează, în istoria cugetului romînesc, cel puţin dela Alecu Russo. Originalitatea Profesorului Gusti începe abia cînd e vorba de felul în care D-sa concepe, *teoretic*, această cercetare a naţiunii romîneşti şi de chipul în care crede că o poate înfăptui, *practic*. Dar tot aici încep şi îndoelile noastre.

Aşa fiind, nona idee a „şcoalei romîne de sociologie“ trebue supusă unui examen mai atent. Trebue să vedem, adică, ce poate să însemne o „ştiinţă a naţiei romîneşti“ şi dacă se poate ajunge la ea pe calea propusă de Profesorul Gusti.

I.

Privite cu un ochiu mai treaz, expresiile „ştiinţă a naţiei romîneşti" şi „ştiinţă a naţiunii" nu pot avea, la dreptul vorbind, decît un rol decorativ şi retoric, de oarecare efect în acţiunile de propagandă — sau dacă vrea Prof. Gusti, de *ridicare* culturală, — dar fără niciun înţeles în ştiinţa propriu zisă.

Naţiunile formează, fără îndoială, un obiect de cercetare, dar nu al unei ştiinţe speciale, făcute anume pentru ele, ci al mai multor ştiinţe propriu zise: biologia, psihologia, sociologia, istoria, etnografia, geografia umană, etc. etc. Despre naţiunea romînă, ca şi despre naţiune în genere, se poate strînge un corp unitar de adevăruri, dar el e departe de a putea constitui, singur şi numai prin aceasta chiar, o *ştiinţă*. Asemenea adevăruri, aparţinînd de fapt mai multor ştiinţe, dar privind *un singur obiect*, alcătuesc, cel mult, o *monografie*, dar nu o nouă disciplină ştiinţifică. Dacă trebue să mai păstrăm înţelesurile legitime ale cuvintelor, atunci se poate vorbi de o *cunoştinţă*, dar nu de o ştiinţă a naţiunii.

D-l Prof. Gusti ştie desigur că ştiinţele nu se constituesc *monografic*, adică *după obiecte*, ci *ideo-grafic* — spre a întrebuinţa o expresie analoagă, — adică după anumite puncte de *vedere*. Deaceea unul şi acelaş lucru poate şi trebue să fie obiectul de cercetare al mai multor ştiinţe deodată, spre a fi pe de-a'ntregul cunoscut. *Ştiinţa* unui singur lucru, adică suma de cunoştinţe care se pot aduna cu privire la el, nu este aşadar o ştiinţă în înţelesul disciplinei de cercetare ci o *en-cyclo-paideia*; o învăţătură care se învîrteşte în jurul unui singur obiect, o mono-grafie, o lucrare de sinteză, care nu poate fi numită *ştiinţă* decît pentru faptul că poate fi învăţată şi prin urmare *ştiută*.

Adevărul acesta este cîştigul preţios al multor veacuri de cugetare ştiinţifică. Vrea Prof. Gusti să ne lipsească de el? In schimbul a ce? — Iată: cînd mintea omenească şi-a deschis ochii spre cercetare, ea şi-a îndreptat privirea, la început, direct asupra *tuturor* lucrurilor deopotrivă, voind să-şi explice, întocmai ca un copil, dintr'odată şi pe de-a'ntregul, *totul*. Primii cercetători, cari, din această pricină, purtau numele de *physiologi*, căutau să descopere *natura* tuturor lucrurilor în *întregul lor* (alcătuind, cu alte cuvinte, un *cosmos*) şi reduceau *totul* la unul sau mai multe elemente (apa, aerul, focul, pămîntul sau toate

la un loc), făcînd începutul acelei *philosophia naturalis*, care a continuat să existe chiar și după apariția științelor propriu zise. Primii cercetători nu deosebiau încă, în natură, cum am spune astăzi, mai multe categorii de fenomene (fenomenul fizic, chimic, biologic, etc) cari au dus treptat, abia în timpurile moderne, la întemeerea științelor respective. Astăzi cugetarea științifică și-a împărțit lumea în „domenii" deosebite, corespunzînd unor anumite categorii de fenomene care o străbat dela un capăt la altul, cercetîndu-le astfel *pe întinsul întregului Univers*, atît cît poate să între, pînă acum, în cîmpul experienții și cugetării noastre. Nu totalitatea fenomenelor din Univers, ci categoriile deosebite de fenomene urmărite pe tot cuprinsul universului constitue așadar obiectul de cercetare al științelor. Astăzi nu mai cercetează nimeni Universul ca atare, natura în genere, ci numai fenomenele care-l alcătuesc, el însuși rămînînd să capete o imagine de întreg din Sinteza științelor particulare. Și ca Universul sunt toate întregurile subordonate lui, în frunte cu *națiunea* sau *națiunile* Profesorului Gusti: domenii de sinteză, iar nu de cercetare directă.

Sunt, în lumea aceasta, cîteva lucruri și adevăruri pe care nu le mai poate schimba nicio filosofie. Printre ele este și acela privitor la constituirea științelor, cari nu se mai nasc deci, ca la început, *după obiect*, așa cum se găsesc ele în natură, ci după anumite puncte de *vedere*, în lumina cărora unul și acelaș obiect (națiunea în genere, de pildă, sau numai cutare națiune) trebue studiat de mai multe științe în acelaș timp, pentru a putea fi cunoscut în întregime. Iată dece a încerca să vorbim *astăzi* de o *știință a națiunii* sau numai a *cutărei națiuni*, înseamnă a ne întoarce cu judecata la șovăelile minții omenești de acum două milenii și jumătate.

Ceeace a rămas însă deatunci drept și bine judecat este altceva: anume năzuința omului de a se ridica cu mintea la înțelegerea, la cuprinderea filosofică a totului și năzuința aceasta caută să reînvie astăzi, pe drept cuvînt, în cugetarea științifică. Dar aceasta este altceva, cu totul altceva decît *studiul realității pe unități concrete* (menite să rămînă deapururi domenii de sinteză), aceasta înseamnă *duhul întregului* care trebue să însuflețească orice știință „parțială", un duh al întregului care străbate și umple de înțeles, pînă și cele mai mici particule ale așa numitei materii moarte.

Unitățile concrete în care e împărțită realitatea, în cadrul cărora aceasta își duce „viața ei de toate zilele", au desigur un rol în cercetarea de fapt, în culegerea „materialului", dar nu în generalizarea rezultatelor, în stabilirea adevărului. Dacă, cu o înfățișare plastică a lucrurilor, ne-am închipui deosebitele categorii de unități concrete ca niște prisme așezate vertical în structura realității, științele trebue să le străbată pe toate la rînd (sau, cum se întîmplă de fapt, e de ajuns numai pe unele din ele) spre a le studia, dar trecînd fiecare știință pe la înălțimi deosebite, corespunzătoare deosebitelor fenomene de studiat. Cercetarea se face deci vertical, pe unități; rezultatele se sistematizează însă orizontal, după fenomenele urmărite, pe înălțimi deosebite, dealungul tuturor unităților. In termenii celor vechi, am spune că, dacă cercetarea ca atare se face καθ' ἕκαστον adevărul științific nu poate fi stabilit decît καθόλου.

II.

Iată deci cum credem că stau lucrurile, după toată dreapta judecată, cu știința națiunii în genere și cu cea a nației romînești în special. Dealtfel ideea Profesorului Gusti despre noua știință nu e tocmai limpede. Din felul entuziast dar vag în care vorbește despre ea, nu se înțelege bine dacă o socotește o nouă disciplină științifică cu obiect și metode proprii de cercetare sau mai degrabă o enciclopedie, o monografie bazată pe colaborarea diferiților specialiști, o sinteză a deosebitelor cercetări de specialitate. Intr'adevăr pentru d-sa știința națiunii pare a se baza uneori „pe o enciclopedie de științe", pe „știința satelor", pe o „enciclopedie a satelor și orașelor", alteori însă se arată ca o știință nouă, de sine stătătoare, „o știință socială concretă a unor ființe sociale particulare", care trebue să „întrebuințeze o metodă analitică, cu studii și observații minuțioase asupra fiecărei condiții de viață și manifestare a națiunii, înainte de a purcede la o concepție a ei necesară de sinteză". Dar la urmă: „această lucrare de analiză, dat fiind greutatea și complexitatea ei, nu poate fi însă decît o operă de colaborare întinsă între diferiții specialiștii". [1])

---

[1]) *Cf. Sociologia Militans*, (citată mai departe în text cu SM) p. 91—92, 94—95, 193.

Zelul elevilor însă l-a scos din încurcătură: știința națiunii este o disciplină nouă, de sine stătătoare, care trebue pusă la rînd cu toate celelalte științe. Temeiurile ar fi următoarele:

1. Realitatea națională este complexă și n'o studiază *în întregime* niciuna din științele existente: sociologia, etnografia, istoria, psihologia popoarelor, etc. Acestea privesc *numai aspecte parțiale* ale națiunii, întregul însuși rămîne necercetat.

2. Dacă știința acestui întreg ar fi să se constitue ca o sinteză din contribuțiile parțiale ale științelor existente, „Știința Națiunii *n'ar mai apare la vreme*, ea ar fi operă tîrzie de sinteză, cu putință abia cînd toate celelalte științe vor fi în stare să-i împrumute date analitice sigure și definitive".

3. Și însfîrșit, chiar dacă ar fi posibilă această operă de sinteză pe baza celorlalte științe care cercetează numai aspecte parțiale din realitatea națională, această sinteză ar fi falsă, n'ar corespunde realității însăși, una și nedespărțită, pentru cuvîntul că „*întregurile organice*, cum sunt națiunile, *nu pot fi reconstituite din bucăți*, din care pricină se impune, fără putințe de ocol, un studiu direct și de sine stătător al lor. *Prin urmare, Știința Națiunii ca știință a realității naționale întregi nu poate fi decît o știință de cercetare directă, așezîndu-se ca o disciplină de sine stătătoare*".

Iar caracterele de știință ale noii discipline ar fi: *a) concretă* și *explicativă*, întrucît trebue să constate stări de lucruri; *b)* o știință de *apreciere și îndrumare*, întrucît trebue să ia o atitudine față de ceeace constată și *c)* o știință care nu se poate realiza decît ca *operă colectivă*, „de conlucrare organic-întregitoare", cum zice autorul ale cărui păreri le rezumăm [1]). Iată deci temeiurile care ar cere neapărat o știință a națiunii ca disciplină de sine stătătoare. Să le examinăm.

1. Este adevărat că fiecare din științele cari vin în legătură cu națiunea, studiază numai „aspecte" ale vieții ei sau, chiar cînd îi cercetează vreuna *toate* aspectele deopotrivă, o face numai pentru trecut, cum este de pildă istoria națională. Dar nu e mai puțin adevărat că niciunul din aspectele vieții naționale nu rămîne nestudiat de către științele existente, așa încît un studiu de sinteză asupra întregului național este oricînd cu putință pe baza rezultatelor lor.

---

[1]) Traian Herseni, *Știința Națiunii*, *R. F. Regale*, Dec. 1934. p. 596-599.

2. Obiecția că o asemenea sinteză ar trebui să aştepte prea mult datele „sigure şi definitive“ ale ştiinţelor propriu zise, este mai mult teoretică şi formală. In realitate, sintezele nu sunt niciodată definitive, în niciun domeniu de cercetare. Ele se fac întotdeauna tocmai din nevoia de a avea imaginea întregului, pe baza materialului existent, şi se schimbă pe măsură ce se descoperă date noi. Apar încă sinteze noi asupra naţiunilor cari şi-au încheiat demult viaţa ca unităţi sociale, cari au devenit, adică, obiecte de studiu încheiate, neschimbătoare, întreguri propriu zise, — cu atît mai mult se vor schimba privirile de sinteză, cînd e vorba de unităţi naţionale în viaţă, în necontenită prefacere. Punctele de vedere noi, perspectivele mai largi şi mai pline de învăţăminte sunt, în acest caz, oricînd cu putinţă, fie din pricina cercetătorului, fie din cauza prefacerilor prin care trece realitatea însăşi.

3. Dacă sinteza va fi sau nu exactă, aceasta ţine de materialul analitic care-i va sta la bază, pe de o parte şi de însuşirile de om de ştiinţă ale autorului care va întreprinde-o pe de alta. Un autor cu o mare putere de sinteză, cu o adîncă pătrundere şi o deplină cuprindere a întregului va da, cu un material slab, o sinteză mai exactă, în spiritul ei, decît o poate face, dintr'un material neasemuit mai bogat, un autor lipsit de însuşirile celui dintîiu.

Cît priveşte afirmaţia că „întregurile organice nu pot fi reconstituite din bucăţi“, ea are nevoe, ca să fie just înţeleasă, de o lămurire, care va duce însă la răsturnarea totală a tezei susţinute de autor. Inadevăr, d-sa ştie, fiindcă, astăzi, e un lucru la îndemîna oricărui om de cultură, că un întreg organic, viu, e mai mult decît suma părţilor şi că, prin urmare, el nu poate fi „reconstituit“ prin punerea una lîngă alta a părţilor sale componente. Nimic mai adevărat, dar în ce înţeles? Se ştie că corpurile anorganice pot fi produse sau reproduse sintetic, pe cale chimică, în laborator, prin contopirea elementelor componente, a „bucăţilor“ din care sunt alcătuite; corpurile organice însă nu. Acestea nu pot fi produse sau reproduse „din bucăţi“, ele cresc dela sine, pe cale naturală, dacă sunt puse în condiţii prielnice. A *cunoaşte* însă un lucru este cu totul altceva decît a-l *face*, producîndu-l sau reproducîndu-l. A lămurit-o, dacă mai e nevoe s'o amintim, pentru prima dată, limpede şi definitiv, Aristoteles.

Toată cunoaşterea omenească se face pretutindeni „din bucăţi", dar în duhul întregului, care *acesta* poate fi prins îndevăr pe cale intuitivă (intelectuală, afectivă sau mistică). O cunoaştere directă şi desăvârşită a întregurilor de orice natură, dincolo de înţelesul împărtăşit de acel duh călăuzitor al întregului, nu există. Dincolo de acea primă intuiţie, pretutindeni şi întotdeauna, totul se clădeşte *bucată cu bucată*, într'o stăruitoare şi statornică muncă de cercetare şi meditaţie. In domeniul cunoaşterii nu există, pentru mintea omenească, altă putinţă de reconstituire a unui întreg organic sau neorganic, decît reconstituirea din bucăţi, luminată de duhul întregului. *Căci cunoaştem în parte şi proorocim în parte,* cum spunea Apostolul Pavel : Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. Şi atîta vreme cît vom rămîne oameni pe pămîntul acesta nu sunt semne că am putea ajunge cîndva să vedem lucrurile în întregul lor şi dintr'odată: πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ci vom continua să le privim deapururi „ca prin oglindă şi pe ghicite" : δι᾽ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι. Acesta este dealtfel şi temeiul gnoseologic pentru care orice întreg rămîne, pentru puterile minţii omeneşti, întotdeauna şi în toate privinţele, domeniu de sinteză — săvîrşită însă necontenit sub îndrumarea din adîncuri de cuget, a acelui duh sau simţ al întregului.

Dealtfel o ştiinţă atotcuprinzătoare în domeniul acesta de necontenită prefacere al vieţii sociale şi istorice a unei naţiuni, o ştiinţă privitoare la un întreg încă neîncheiat, cum este o naţiune încă în viaţă, ni se pare nu mai puţin îndoelnică decît însăşi *ştiinţa întregului a tot ce există.* Ea ar fi, înadevăr, cu putinţă numai după ce naţiunea şi-a încheiat evoluţia istorică, ieşind pentru totdeauna din cîmpul realităţilor vii şi prezente şi trecînd în rîndul celor trecute şi moarte. In cazul acesta însă ştiinţa naţiunii se confundă cu istoria naţiunii, pentru care problema îndrumării politice nu se mai pune decît sub formă de învăţăminte pentru alte naţiuni.

4. Dar în legătură cu prevederea socială şi politică, cu îndrumările ce se pot da pe baza ei, nu trebue trecut cu vederea un lucru: în cîmpul gîndului şi faptei omeneşti, prevederea şi îndrumarea au fost şi vor rămîne pentru totdeauna aproximative, ele ţinînd mai mult de intuiţia şi inspiraţia înţelepciunii practice decît de ştiinţa propriu zisă. Politica, această *cea mai înaltă* şi mai grea activitate de *înfăptuire* a omului, este o *artă*

τέχνη, iar nu o ştiinţă ἐπιστήμη. Altfel, orcine ar putea fi mare om politic [1]).

5. Cercetarea directă într'un domeniu de sinteză este şi rămîne deasemenea un simplu postulat teoretic, de oarecare efect în argumentare, dar nerealizabil în practică. Intr'adevăr, în ştiinţa naţiunii, operă colectivă a diferiţilor specialişti, ca şi în sociologia monografică, culegerea directă a materialului şi cercetarea lui sunt făcute de fapt de cîte un specialist, fiecare în cîmpul lui de activitate. E cu nepotinţă altfel. O recunoaşte întreaga şcoală sociologică dela Bucureşti, magistru şi elevi, deopotrivă. Monografia sociologică, zice Prof. Gusti, ca şi nouă ştiinţă a naţiunii sau numai a *unei* naţiuni, nu poate fi opera unui singur om, ci opera colectivă a numeroşi specialişti, rezultat al unei „munci sistematice *de decenii*, la care sunt chemate a lucra solidar *mai multe generaţii* prin analiză, răbdare, devotament, metodă şi entuziasm" (S M 91) [2]) Şi atunci ce mai înseamnă „ştiinţă de cercetare directă"? In monografie, bunăoară, cerceta *direct fiecare* în domeniul specialităţii lui, în celelalte însă informaţia tuturor era *indirectă*, ca şi cînd ar fi luat-o

---

[1]) Profesorul Iorga, care posedă cea mai înaltă şi mai bogată ştiinţă despre naţiunea romînă, ar fi trebuit să fie şi cel mai mare om politic romîn. Cît despre d. Gusti însuşi, care nu cunoaşte, — zice dînsul — decît o singură mare pasiune: aceea a omului de ştiinţă, d-sa speră ca, printr'o „concentrare imensă, gigantică a tuturor forţelor ştiinţifice ale ţării, din toate domeniile" să pună, după toate calculele „în patru, cinci, sau, dacă vreţi, şase ani", „la dispoziţia reformei statului şi în slujba viitorului neamului", „această mare ştiinţă naţională romînească" cu al cărei „material de documentare" „omul de stat să poată să opereze într'adevăr şi să poată să propună reforme, aşa cum nu s'a putut face pînă acum, pentrucă nu aveam această ştiinţă naţională romînească" („*Soc. Rom.* II, 1, p. 2). Nu va trece mult şi se va termina deci cu neştiinţa... Oare cum va înlătura d. Gusti dela cîrma Statului, nepriceperea, neprevederea, nepăsarea, necinstea?

Sunt idei cari, oricum le-ai lua, te desarmează. E cazul multora din „îndrăznelile" cu care se mîndreşte Profesorul Gusti (*Soc. Rom.* II 1, p. 2, 3.)

[2]) Cu toate că, pe altă parte, ca să-şi încurajeze, poate, colaboratorii, iar publicul să nu-şi piardă cu totul nădejdea, d-sa făcînd de data aceasta apel mai mult la entuziasm şi devotament decît la răbdare, nu pregetă să-i asigure, cum am văzut, prin „calcule" precise (cf. *Soc. Rom.* I 2, p. 5; 4, p, 6; II 1, p. 2), că toată ştiinţa naţiunii e, în realitate, chestie numai de „patru, cinci sau dacă vreţi şase ani". Nu trebue scăpat din vedere că adausul de *cinci — şase ani* se datoreşte *ultimelor* cacule. Primele arătau precis şi sigur: numai *patru* ani. Era, dealtfel, de aşteptat, căci: *fugit interea fugit irreparabile tempus.*

dintr'o lucrare publicată, de care, cînd o găsea, trebuia să ţină seamă şi în specialitatea sa. Acelaş lucru se petrece şi cu ştiinţa naţiunii. Fiecare cercetează cîte-o parte din întregul naţiunii, dar cine poate să urmărească, *intr'o cercetare directă, întregul ca atare?*

Tot ce se poate face înadevăr rodnic în această privinţă, este ca diferiţii specialişti, fie că lucrează sau nu în colaborare la cercetarea unei naţiuni, să aibă, în culegerea materialului şi în interpretarea lui, acel duh al întregului, care dă orizont şi perspectivă, să fie pătrunşi de un adevărat spirit sociologic şi filosofic. Şi aceasta se şi face de fapt. In ultima vreme, cercetările sociale parţiale sunt pretutindeni, din ce în ce mai mult, străbătute de spiritul sociologic, de duhul întregului.

6. Dar mai este o greutate de care se izbeşte ştiinţa naţiunii în însăşi concepţia „Şcoalei romîne de Sociologie". In sistemul de filosofie socială al Profesorului Gusti, care, aplicat la naţiunea sau societatea romînă, o studiază şi o îndrumează deopotrivă, ştiinţa naţiunii rămîne fără obiect, un simplu nume, o preocupare de prisos. Cînd sociologia, în concepţia monografică, studiază *în întregul ei* o naţiune, nu fragmentar, şi o studiază *direct,* nu împrumutînd date dela ştiinţele particulare; cînd pe de altă parte etica şi politica îndeplinesc, prin funcţiunea lor ştiinţifică, opera de apreciere şi îndrumare naţională, ce-i mai rămîne de făcut ştiinţei naţiunii?

Iată dece ni se pare că, vorbind aşa, vag şi avîntat despre o asemenea nouă ştiinţă, alături de „ştiinţa satelor" şi „a oraşelor", de „ştiinţa patriei", Prof. Gusti însuşi o socoteşte mai mult o figură retorică, o întorsătură de stil mai caldă, menită să mişte mai puternic, la sfîrşitul unui studiu sau cuvîntări, decît o pot face termenii obişnuiţi. In loc să spună deci: sociologia, etica şi politica naţiunii, d-sa a redus exprimarea la formula: *Ştiinţa naţiunii.* Mai scurt şi mai nou, mai atrăgător şi mai de efect. In realitate însă, acelaş lucru.

O dovadă este şi faptul că Prof. Gusti întrebuinţează, nu fără să-şi dea seama, desigur, expresia, care n'ar avea altfel niciun înţeles: *ştiinţa, politica şi etica naţiunii* ca rezultat final al cercetărilor monografice (S. M. 89). Elevii însă, care vor să facă din ştiinţa naţiunii o disciplină aparte, autonomă, au prins de veste şi nu-i dau voe. Profesorul capătă chiar o îngăduitoare, dar categorică mustrare: „Unii dintre noi (e vorba de Prof.

Gusti, N. R.) vorbesc de *Ştiinţa, Etica şi Politica Naţiunii.* Nu e greşit, dar credem că este de prisos. Etica şi Politica sunt şi ele ştiinţe, deci se cuprind implicit (sic) în *ştiinţa* integrală a unei naţiuni" [1]), închee autorul citat, prinzîndu-se, de data aceasta el însuşi în cursă, ca unul care, pe de o parte, pledează pentru o ştiinţă a Naţiunii ca disciplină *nouă şi deosebită de toate celelalte*, iar pe de altă parte o *identifică* cu sociologia, etica şi politica naţiunii, reducînd astfel noua ştiinţă la descoperirea unei simple etichete [2]).

III.

Să ne îndreptăm acum privirea şi spre latura practică a problemei. Să vedem, adică, în ce măsură se va putea cunoaşte *ştiinţific* viaţa satelor noastre — indiferent dacă această cunoaştere va forma înadevăr noua disciplină a „ştiinţei naţiei romîneşti „sau va rămînea, cum e mai probabil, să aparţină tot vechilor discipline de cercetare: istoria, etnografia, sociologia, psihologia, etc.

Mai întîiu *cum* va fi organizată munca ştiinţifică? Trebue să recunoaştem: cît se poate de sistematic şi anume: cu trei feluri de comitete, pentru fiecare judeţ, aşezate ierarhic într'o mare piramidă administrativă pe toată ţara: 1. la temelie vin *comitetele de muncă* propriu zisă, care merg pe teren şi culeg materialul; 2. peste ele urmează *comitetele ştiinţifice* — cu reprezentanţii ştiinţei din fiecare judeţ; 3. deasupra se rînduesc, tot pe fiecare judeţ, *comitetele reprezentative* alcătuite din „oficialităţile de toate nuanţele" (politice probabil! N. R.). Peste aceste trei straturi vine un alt rînd de *comitete regionale*, iar sus, în vîrful piramidei, patronează, reprezintă, organizează, şi munceşte deopotrivă *comitetul central*, marele comitet central dela Bucureşti...

---

[1]) Traian Herseni, op. cit. p. 599.

[2]) Studiul de faţă, conceput mai de mult de autor, era redactat în întregime, cînd a apărut *Sociologia Generală* a Profesorului Petre Andrei, care cuprinde şi ea o aspră dar nu mai puţin dreaptă şi îndreptăţită critică a celor două descoperiri ale Profesorului Gusti: 1. *Sociologia monografică* şi 2. *ştiinţa naţiunii* (cf. Andrei, pp. 67—70, 296—301, 326).

Aceeaş situaţie o avem şi faţă de articolul lui Anton Golopenţia: *Rostul actual al sociologiei* (*Soc. Rom.* pe Ianuarie 1937, apărut la 15 Februarie) care, din însuşi sînul şcoalei Profesorului Gusti, dă ştiinţei naţiunii o interpretare asemănătoare cu a noastră.

In aceste condiţii, care va fi rezultatul? Şi-l poate închipui oricine, din moment ce va depinde de competenţe ca cele cari vor trebui să răspundă fără zăbavă, în fiecare judeţ, „mobilizării monografice“ în vederea „ştiinţei naţiunii romîneşti“: oficialităţile „de toate nuanţele“, intelectualii, preoţii, învăţătorii, studenţi, elevi, etc.

Oare să fi uitat Prof. Gusti că pentru a ajunge la o culegere ceva mai corectă de material, a trebuit, unor oameni cari nu plecau la lucru cu totul nepregătiţi, experienţa mai multor „campanii monografice“? Să fi uitat, apoi, că pentru a strînge un material suficient şi substanţial din satul Drăguş, a trebuit să se meargă pe teren vre-o 3—4 veri dearîndul? Şi încă...

A uitat d-sa că prelucrările şi interpretările parţiale cari au apărut pînă acum, în mare parte lipsite de orizonturile ştiinţei propriu zise sau păstrîndu-se, în orice caz, la un nivel cu totul elementar, au fost întocmite după atîţia ani de încercări? Nu ştie oare toată lumea — pînă şi străinii au început a prinde de veste — că „metoda monografică“ n'a dus, în Ţara Romînească, la nicio monografie sociologică *întreagă*, a unui sat studiat din toate punctele de vedere, aşa cum se mîndreşte că preconizează „şcoala de sociologie romînească“?

Vrea Prof. Gusti să uite — precum nu şi-a adus aminte nici cu prilejul vechilor „campanii« (1925—1931) — că, pentru a face ştiinţă la rînd cu lumea care se pricepe, ca la Paris şi Berlin, ştiinţă adevărată, aşa cum răsună pretutindeni pretenţiile d-sale, se cere o pregătire de etnografie şi sociologie comparată pe care *nimeni* dintre colaboratorii săi n'a avut-o şi n'o are? Ştia d-sa însuşi ceva în această privinţă? N'a spus-o niciodată, n'a spus-o nimănui. Studiile publicate sunt din cu totul alte domenii, în general: sociologie politică. Cursul însuşi, veşnic acelaş, se mărgineşte la o expunere critică (sic) a diferitelor sisteme sociologice — e mai mult un curs de istoria doctrinelor decît de sociologie propriu zisă — după care urmează aşa numita „parte constructivă“: expunerea propriului său sistem. Cercetări de etnografie şi sociologie concretă, date asupra formelor de viaţă socială la diferite tipuri de societăţi, nicăeri!

Şi atunci, crede d. Gusti că ceeace n'a isbutit cu un mănunchi de oameni, cari, dacă le lipsia pregătirea de specialitate, aveau cel puţin pasiunea cercetării, la care venea să se adauge şi experienţa mai multor ani de lucru pe teren — va isbuti acum cu „iubirea caldă“ a oficialităţii, a preoţilor şi învăţătorilor,

a căror activitate în această direcţie o ironiza altădată cu superioritate şi milă? Crede că „metoda severă" a d-sale, sistemul teoretic şi tehnica de lucru vor putea fi deprinse aşa de uşor de oameni, în cea mai mare parte, cu totul străini de noţiunile ştiinţei şi cercetării propriu zise?

Ce se va alege, în aceste condiţii, de „ştiinţa naţiei romîneşti"? Cu siguranţă — ce s'a ales şi de vechea „monografie" mai restrînsă: expoziţii de popularizare pentru marele public, din care n'a rămas mai nimic pentru ştiinţă; vreo trei filme în care viaţa satelor se arată strîns împletită cu activitatea ştiinţifică a „monografiştilor"; cîteva studii de fapte care nu depăşesc cu mult vechile lucrări ale folkloriştilor noştri empirici. Restul — articole de răspîndire a ideilor, propagandă, reclamă. Totul — cu mare cheltuială şi mult, nesfîrşit de mult sgomot.

Crede cineva dintre oamenii treji la minte că se va putea dobîndi mai mult, acum, cînd „monografia" vrea să devină o mare întreprindere de stat — un fel de Regie Autonomă de cunoaştere sociologică şi ridicare culturală a naţiei? Cu noile comitete, cu noii „specialişti", în noile condiţii de lucru şi în asemenea proporţii, e mai mult decît sigur că: *dimpotrivă.*

De altfel încercările de pînă acum pot aduce oarecari dovezi în acest sens. Aşa bunăoară, cineva, care s'a întîmplat să cunoască deaproape satul Ţebea, fiind chiar de-acolo de fel, sat în care a lucrat una sau mai multe veri o Echipă Regală trimisă de Prof. Gusti, a putut să descopere grave erori şi să aducă serioase critici activităţii ei ştiinţifice [1]. Iar altcineva, ocupîndu-se, în lumina informaţiilor proprii de pe teren şi sprijinit pe bunul simţ, de un articol privitor la „exploataţiunile agricole din Şanţ, judeţul Năsăud" care a apărut într'unul din n-rele din anul trecut ale rev. *Sociologie Romînească,* îl găseşte pur şi simplu fantezist, lipsit de spiritul ştiinţific de autocontrol, neserios [2].

Iată deci semne sigure că „Ştiinţa naţiunii romîneşti" va avea practic, fără niciun fel de îndoială, soarta „Sociologiei monografice — ştiinţă a realităţii sociale".

Dumitru Cristian Amzăr.

---

[1]) Ioan Mut, La *Expoziţia Echipelor studenţeşti,* în rev. *Inălţarea* (Prof. Ovid Densuşianu), Februarie 1936.

[2]) Const. Popescu-Bălteni, *Sociologia Rom. şi Bugetele gospodăriilor agricole,* Cluj, 1936.

REVISTA CĂRȚILOR.

Dan Rădulescu, *Introduction à l'Economie dirigée* en sept leçons. Paris, Marcel Rivière, 1937, pg 130. 15 fr. — Autorul își propune să arate ce este „economia dirijată" și anume într'un fel ca și nespecialistul să-și poată dobîndi o idee exactă despre acest fenomen. Nu vrea să dea nici un studiu voluminos și savant inaccesibil muritorilor de rînd nici o lucrare doctrinară pentru sau contra economiei dirijate, ci un studiu care să dea răspunsuri obiective și impersonale la o serie de întrebări privind această problemă. Anunțăm deocamdată apariția acestei importante lucrări, după al cărei studiu temeinic vom aduce o dare de seamă amănunțită.

Ceorge Ciulpan, *Satul romînesc*, cu o prefață de M. Manoilescu, București, 1937. Cartea e închinată memoriei eroilor Ion I. Moța și Vasile Marin. Ea cuprinde o serie de studii și articole scrise cu multă căldură, dar și cu temeinică documentare. Sunt scrise de un legionar și se adresează în primul rînd generației care e hotărîtă să desăvîrșească cu trudă, jertfă și suferință Statul național romînesc — Statul legionar.

Ion Țurcan, Ion I. Moța și Vasile Marin în lumina scrisului și faptei lor, Cernăuți, 1937. 46 pg. 5 lei. O analiză adîncă a gîndirii și făptuirii celor doi eroi.

Iosif E. Naghiu, Bio-bibliografia P. S. Episcop Nicolae Colan. Cu ocazia instalării în scaunul vlădicesc din Cluj 1893—1936. Sibiu, 1937. O lucrare meritoasă și foarte utilă pentru cei ce se dedică studiilor teologice. Autorul pregătește o scrie de „Bio-bibliografii": despre Vasile Bogrea, Virgil I. Bărbat, Episcop Grigorie Comșa, cari vor apărea tot în „Bibliotheca bibliologica" sub îngrijirea d-lui *I. Crăciun.*

REVISTA REVISTELOR.

Iconar. Directori: Liviu Rusu și Mircea Streinul, Red. și Adm. Cernăuți. Piața Unirii 3. Apare lunar. Abon. anual 50 lei. An. II, nr. 7 (Martie 1937) D-l *Barbu Slușanschi* deschide acest număr cu un articol de plină actualitate: *Condamnări și ispășiri.* „Am intrat în zodia condamnărilor". „Două concepții stau față în față. Una pedepsește infamia. întemeindu-se pe morală, alta condamnă „violența", bazîndu-se pe cod". — D-l *Claudiu Usatiuc* își face intrarea între Iconari cu un luminos studiu de filosofie socială: „In căutarea sufletului etnic. Intre specie și individ". — Cronici și Insemnări, bogate și tăioase. Pentru rîndurile prietenești adresate „Insemnărilor" de d-l Liviu Rusu mulțumim cu toată căldura.

T. B.